

PÄÄKIRJOITUS

Professori Sara Heinämaa taisi vuosi muutama sitten jossakin kolumnissaan huomauttaa, ettei suomalaisissa tiedotusvälineissä ole tiedetoimittajia. En jaksa muistaa, mitä hän esitti ratkaisuksi, muistan vain että olin jokseenkin samaa mieltä. Kyllähän suomalainen media puhuu ja kirjoittaa tieteistä ja filosofiasta, mutta yleensä äänessä on joko rahapulaisesta tiedemaailmasta tuleva, lisätienestä hakeva senttaava avustaja tai sitten pelkän akateemisen perusivistyksen hamassa nuoruudessaan saanut toimittaja, joka kyseele "typeriä". Ensi mainitulla ei ole aikaa paneutua maallikoille kirjoit-

tamiseen, sillä "popularisointi" on poissa varsinaisesta työajasta, joka pitäisi käyttää oman alan spesialisteille kirjoittamiseen. Toimittajalta taas loppuu asiantuntemus heti kättelyssä, sillä hänellä puolestaan ei ole aikaa harrastaa tieteitä ja filosofiaa systemaattisesti ja pitkäjänteisesti. Hänen opillinen sivistyneisyytensä on katkoksellista, pinnallista ja sattumanvaraisesti muodostunutta.

Itsekin olen törmännyt yllättävän usein levotonta kiireisyyttä hohkaavaan toimittajaan, joka aloittaa tokaisemalla "en minä kyllä mitään tutkimuksestasi ymmärtänyt, mutta kerro nyt siitä jotakin". Ei vain tyhmäksi tekeytyviä, vaan myös aidosti sivistymättömiä tomppeleita on varsinkin televisiossa. Ei ihme, että juuri siellä, sillä televisiossahan epäolennainen on olennaista ja olennainen epäolennaista. Toisaalta, jos tiedemaailmasta tuleva senttari joutuisi Stilleriksi Stillerin paikalle, seurauksena saattaisi olla katastrofi, kun kammionsa yksinäisyydessä esiintymiskykynsä hankkinut tieteilijä alkaisi köhiä ja röhiä, hikoilla ja punastella, tankata ja sönkätä käsittämättömiä.

Siis, kaikki kunnia esiintymistaidolle ja kyvyille asettaa sanansa ja habituksensa tilanteen ja yleisön mukaan. Mutta heti perään täytyy sanoa, etteivät ammattitoimittajatkaan osaa arvioida yleisöään oikein. He nimittäin arvioivat sen oman maailmansa mukaan, siis yksinkertaisiksi, moraalittomiksi ja keskittymiskyvyttömiksi pyryharakoiksi. Jostakin syystä toimittajat eivät jaksa muistaa, että ihminen on sittenkin aika oppimis- ja omaksumiskykyinen olento, jonka uteliaisuus ulottuu kauemmas kuin lööpistä sisäsivulle ja syvemmälle kuin viihdemaailman (päivänpoliittinen teatteri mukaanlukien) pintaan. Toimittajien ihmistuntemus, moraalialisti ja historian taju ovat näivettyneet, koska he joutuvat nyhtämään elantonsa pinnasta ja nykyhetkestä. Tavallinen ihminen, sellainen jolla ei ole kauhea kiire, eikä liiemmin omakohtaista tekemistä päivänjulkisuuden kanssa, voi toimittajasta poiketen pohdiskella arkiaskareissaankin asioita, jotka ovat filosofisesti abstrakteja mutta inhimillisyydessään perustavanlaatuisia, moraalisesti vaativia mutta eettisesti antoisia, historiallisesti etäisiä mutta opetusta tarjoavia, yhteiskunnallisesti monimutkaisia mutta tutkimista vaativia, psykologisesti vaikeita mutta analyysin ansaitsevia.

Väitänkin, vaikken olekaan ehdolla kansanedustajaksi, että laajamittaisin filosofinen ajatustyö ja dialogi käydään ns. tavallisten ihmisten keskuudessa, kuten automatkalla, junanpenkissä ja ravintolavaunussa tai kahvihuoneessa, välitunnilla ja kotosohvalla tai puistonpenkillä, kassajonossa ja kadunkulmassa tai ruoka-, rauta- ja viinakaupassa tai manikyöyrissä, parturissa ja hierojalla tai baaritiskillä, yökerhossa ja yömajassa.

Tieteilijää tai ammattifilosofia voi ärsyttää tai huvittaa se käsitteellinen sekamelska ja tietoaineisten sekalainen laatu, mikä leimaa tällaista "terveen järjen" filosofiaa. Eikä tietenkään jokaisesta ihmisestä voi tulla filosofia, mikäli filosofia viittaa vain akateemiseen palkkatyöhön. Yllättävän monella ihmisellä on kuitenkin halua, kykyä ja edellytyksiä syventää ajatuksiaan ja arvostelukykyään. Tässä hän ansaitsisi keskustelukumppanikseen selkeäsanaisen ja kirkaasti ajattelevan kriittisen tiedetoimittajan, joka voisi työnantajan kustannuksella paitsi toimittaa myös perehtyä tieteen ja filosofian eri lajeihin työviikon jokaisena päivänä. Hänen ei kuitenkaan tarvitsisi lunastaa tutkijan vapauttaan referoitujen julkaisujen määrällä, vaan jutuilla ja ohjelmilla, jotka tarjoavat lukijoilleen, kuulijoilleen ja katsojilleen välineitä kehittää ja terävöittää arki-järkeään.

Ministeri Aatos Erkko esitti helmikuussa, että Suomeen pitäisi perustaa kauas katsova tutkimuslaitos. Suomen Akatemian pääjohtaja Reijo Vihko, kuten useimmat muutkin akateemisen maailman mahdit tyrmäsivät ministerin ajatuksen suoralta kädeltä. Aivan oikein, mikäli hänellä oli mielessään samanlainen erikoistutkimus kuin yliopistoilla ja akatemiassa jo tehdään. Mutta jos Erkko tähyili sellaiseen suomalaiseen yhteiskuntaan, jossa käytäisiin perusteellista ja kauaskatsovaa kriittistä keskustelua, tulee hänen esitykseensä paneutua suurella kiinnostuksella.

Helsingin Sanomilla on maineikas toimittajakoulu. Nyt jos koskaan olisikin oikea aika perustaa tiedettä ja tiedonvälitystä, filosofiaa ja arkiajatusta yhteen saattava tiedetoimittajakoulu. Tämä olisi konkreettinen alku erilailla orientoituneelle filosofialle ja tieteelle kuin yliopistoissa ja akatemiassa suositaan. Suomesta ja muualta maailmasta löytyisi helposti nuoria maistereita ja tohtoreita, jotka eivät vain haluaisi sivistyä monipuolisesti, vaan myös päästä keskusteluyhteyteen mitä moninaisempien ihmisten ja ihmisryhmien kanssa. Epäilemättä nämä tiedemaailman lyhytnäköisiin erikoistumisvaatimuksiin mutta myös toimittajien pinnallisuuteen tympääntyneet, yleensä vaille kykyään vastaavaa työtä jääneet tulenkantajat tulisivat tarmoa uhkuen mukaan tähän tieteen ja journalismin rajat rikkovaan kulttuurihankkeeseen.

Mikko Lahtinen